

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. sausio 22 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 21 straipsnis – Vienodas požiūris užimtumo ir profesinėje srityje – Direktyva 2000/78/EB – 2 straipsnio 2 dalies a punktas – Tiesioginė diskriminacija dėl religijos – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos tam tikriems darbuotojams Didysis penktadienis yra ne darbo diena – Pagrindimas – 2 straipsnio 5 dalis – 7 straipsnio 1 dalis – Privačių darbdavių ir nacionalinių teismų pareigos dėl nacionalinės teisės nesuderinamumo su Direktyva 2000/78“

Byloje C-193/17

dėl 2017 m. kovo 24 d. *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. balandžio 13 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Cresco Investigation GmbH

prieš

Markus Achatzi

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, kolegijų pirmininkai J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev, A. Prechal, C. Toader ir C. Lycourgos (pranešėjas), teisėjai A. Rosas, M. Ilešič, M. Safjan, D. Šváby, C. Vajda ir S. Rodin,

generalinis advokatas M. Bobek,

posėdžio sekretorė R. Šereš, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2018 m. balandžio 10 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Cresco Investigation GmbH*, atstovaujamos *Rechtsanwältin* M. Zehetbauer,
- M. Achatzi, atstovaujamo *Rechtsanwalt* A. Obereder,
- Austrijos vyriausybės, atstovaujamos G. Hesse,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocati dello Stato* P. Gentili ir F. De Luca,

* Proceso kalba: vokiečių.

– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna, M. Szwarc ir A. Siwek,
– Europos Komisijos, atstovaujamos B.-R. Killmann ir D. Martin,
susipažinęs su 2018 m. liepos 25 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 21 straipsnio ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), 1 straipsnio, 2 straipsnio 2 dalies a punkto, 2 straipsnio 5 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant *Cresco Investigation GmbH* (toliau – *Cresco*) ir Markus Achatzi ginčą dėl jo teisės gauti papildomą kompensaciją prie darbo užmokesčio už darbą Didįjį penktadienį.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 2000/78 24 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„prie Amsterdamo sutarties Baigiamojo akto pridėtoje Deklaracijoje Nr. 11 dėl bažnytinių ir nereliginių organizacijų statuso Europos Sąjunga atvirai pripažino gerbianti ir nepažeidžianti pagal nacionalinę teisę valstybių narių bažnytinėms ir religinėms asociacijoms ar bendruomenėms suteikto statuso ir kad ji vienodai gerbia filosofinių bei nereliginių organizacijų statusą. Todėl valstybės narės gali toliau taikyti arba nustatyti specialias nuostatas dėl įprastų [esminių], teisėtų ir pateisinamų profesinių reikalavimų, kurių gali prireikti profesinei veiklai vykdyti.“

- 4 Šios direktyvos 1 straipsnis suformuluotas taip:

„Šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.“

- 5 Minėtos direktyvos 2 straipsnyje nustatyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

- a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

<...>

5. Ši direktyva nepažeidžia priemonių, numatytų nacionaliniuose teisės aktuose, kurie [kurios] demokratinėse visuomenėse yra būtini [būtinios] visuomenės saugumui, viešajai tvarkai palaikyti ir kriminalinių nusikaltimų prevencijai, kitų asmenų sveikatos, teisių ir laisvių apsaugai.“
6. Tos pačios direktyvos 7 straipsnio „Pozityvūs veiksmai“ 1 dalyje numatyta:
- „Siekiant praktiškai užtikrinti visapusišką lygybę, vienodo požiūrio principas nė vienai valstybei narei nedraudžia toliau taikyti arba imtis konkrečių priemonių, skirtų užkirsti kelią patirti nepatogumus dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių arba juos kompensuoti.“
7. Direktyvos 2000/78 16 straipsnyje numatyta:
- „Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad:
- būtų panaikinti visi įstatymai ir kiti teisės aktai, kurie prieštarauja vienodo požiūrio principui;
  - būtų panaikintos, paskelbtos negaliojančiomis arba iš dalies pakeistos visos vienodo požiūrio principui prieštaraujančios nuostatos, kurios yra įtrauktos į individualias arba kolektyvines sutartis, įmonių vidaus taisykles bei į laisvoms profesijoms, darbuotojų ir darbdavių organizacijoms taikomas taisykles.“

Austrijos teisė

8. Pagrindinės bylos aplinkybėms taikytinos redakcijos *Arbeitsruhegesetz* (Poilsio ir švenčių dienų įstatymas, *BGBI.* 144/1983) (toliau – ARG) 1 straipsnio 1 dalyje numatyta:
- „Šis federalinis įstatymas taikomas visiems darbuotojams, jei toliau nenustatyta kitaip.“
9. Šio įstatymo 7 straipsnyje nustatyta:
- „1. Darbuotojas švenčių dienomis turi teisę į ne trumpesnę kaip 24 valandų nepertraukiamą poilsio laiką, kuris švenčių dieną turi prasidėti ne anksčiau kaip 0 val. ir ne vėliau kaip 6 val.
2. Šiame federaliniame įstatyme švenčių dienos yra:
- sausio 1 d. (Naujųjų metų diena), sausio 6 d. (Trys karaliai), Velykų pirmadienis, gegužės 1 d. (Valstybės šventė), Šeštinės, Sekminių pirmadienis, Devintinės, rugpjūčio 15 d. (Žolinės), spalio 26 d. (nacionalinė šventė), lapkričio 1 d. (Visų Šventųjų diena), gruodžio 8 d. (Nekalto prasidėjimo šventė), gruodžio 25 d. ir 26 d. (Kalėdos).
3. Evangelikų liuteronų, Evangelikų reformatų, Senkatalikių ir Metodistų bažnyčių nariams Didysis penktadienis taip pat yra švenčių diena.
- <...>“
10. To paties įstatymo 9 straipsnyje nustatyta:
- „1. Darbuotojas turi teisę į darbo užmokestį už švenčių dieną <...> neatliktą darbą.
2. Darbuotojui priklauso tas darbo užmokestis, kurį jis būtų gavęs, jei darbas dėl 1 dalyje nurodytų priežasčių nebūtų buvęs neatliktas.

<...>

5. Darbuotojas, kuris švenčių dienomis dirba, be darbo užmokesčio pagal 1 dalį, turi teisę į darbo užmokestį už atliktą darbą, išskyrus atvejus, kai susitariama dėl laiko kompensavimo pagal 7 straipsnio 6 dalį.“

- 11 Direktyva 2000/78 buvo perkelta į Austrijos teisę, be kita ko, patvirtinus *Gleichbehandlungsgesetz* (Vienodo požiūrio įstatymas, *BGBL. I, 66/2004*). Jame nustatytas su darbo santykiais susijęs draudimas diskriminuoti, visų pirma dėl religijos ar tikėjimo, nustatant darbo užmokestį ir kitas darbo sąlygas.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 12 Pagal ARG 7 straipsnio 3 dalį Didysis penktadienis yra apmokama švenčių diena, kurią suteikiamas 24 valandų poilsis Evangelikų liuteronų, Evangelikų reformatų, Senkatalikų ir Metodistų bažnyčių (toliau – ARG nurodytos bažnyčios) nariams. Jei vienos iš šių bažnyčių narys vis dėlto dirbo tą dieną, jis turi teisę į papildomą darbo užmokestį už šią švenčių dieną (toliau – švenčių dienos kompensacija).
- 13 M. Achatzi pagal darbo sutartį dirba privačių detektyvų agentūroje *Cresco* ir nėra jokios ARG nurodytos bažnyčios narys. Jis mano, kad buvo diskriminuojamas, nes jam nesuteikta švenčių dienos kompensacija už darbą, kurį jis atliko 2015 m. balandžio 3 d. – Didįjį penktadienį, ir dėl to prašo darbdavio jam sumokėti 109,09 EUR ir palūkanas.
- 14 Apeliacinis teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą atmesti M. Achatzi ieškinį.
- 15 Gavęs *Cresco* kasacinį skundą dėl minėto apeliacinėje instancijoje priimto sprendimo *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas, Austrija) pažymi, kad, pirma, iš trylikos ARG 7 straipsnio 2 dalyje išvardytų švenčių dienų, visos – išskyrus gegužės 1 d. ir spalio 26 d., kurios neturi religinių sąsajų, – yra susijusios su krikščionyste, iš kurių net dvi susijusios tik su katalikybe. Maža to, visos šios švenčių dienos yra ne darbo ir apmokamos dienos visiems darbuotojams, neatsižvelgiant į jų išpažįtamą religiją.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad ARG 7 straipsnio 3 dalyje nurodyta specialia tvarka siekiama šioje nuostatoje nurodytų bažnyčių atstovams suteikti galimybę praktikuoti savo religiją jiems ypač svarbią švenčių dieną.
- 17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, ARG 7 straipsnio 3 dalyje papildomos švenčių dienos suteikimas siejamas su darbuotojų religija, todėl ARG nurodytoms bažnyčioms nepriklausantys asmenys turi viena apmokama švenčių diena mažiau nei vienos iš šių bažnyčių nariai, o tai iš principo yra mažiau palankus vertinimas dėl religijos.
- 18 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar šių dviejų kategorijų darbuotojų padėtis yra panaši.
- 19 Šiuo klausimu jis pažymi, kad ARG 7 straipsnio 3 dalies tikslas – sudaryti sąlygas darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, praktikuoti savo religiją Didįjį penktadienį ir dėl to neprivalėti su darbdaviu tartis dėl atostogų dienos. Darbuotojai, Romos katalikų bažnyčios, kuriai priklauso dauguma Austrijos gyventojų, nariai, šia galimybe naudojami tiek, kiek ARG 7 straipsnio 2 dalyje išvardytos jų religinės švenčių dienos yra ne darbo dienos visiems darbuotojams.
- 20 Vis dėlto, nors ieškovas pagrindinėje byloje netvirtina, kad nebuvo atsižvelgta į jo religinius poreikius Didįjį penktadienį, tas teismas mano, kad siekiant įvertinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai suderinami su Direktyva 2000/78, reikia atsižvelgti į tai, kad šiais teisės aktais į kai kurių darbuotojų religinius poreikius neatsižvelgiama. Tiesa, kai kuriose kolektyvinėse sutartyse

įtvirtintos nuostatos, panašios į ARG7 straipsnį, visų pirma kiek tai susiję su žydų religijos Išpirkimo diena arba Evangelikų bažnyčios Reformacijos diena, tačiau jei tokių nuostatų nenumatyta, darbuotojai lieka labai priklausomi nuo savo darbdavio valios.

- 21 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas nevienodas požiūris, esant privačių asmenų ginčui, gali būti vertinamas pagal Sąjungos teisę tik jeigu ši teisė yra tiesiogiai taikoma. Iš tiesų jis pažymi, kad Direktyva 2000/78 buvo perkelta į nacionalinę teisę Vienodo požiūrio įstatymu, kuris neturi viršenybės prieš ARG, o aiški ARG 7 straipsnio 3 dalies formuluotė neleidžia jos aiškinti taip, kad ji atitiktų ES teisę; pagal tokį aiškinimą nuostata dėl Didžiojo penktadienio taip pat būtų taikoma darbuotojams, kurie nėra ARG nurodytų bažnyčių nariai.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį ji nedaro poveikio nacionalinės teisės aktuose numatytoms priemonėms, kurios demokratinėje visuomenėje būtinos, be kita ko, kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai, ir pabrėžia, kad, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, religijos laisvė ir teisė laisvai išpažinti religiją yra vienas iš demokratinės visuomenės pagrindų.
- 23 Taigi šis teismas kelia klausimą, ar ARG 7 straipsnio 3 dalyje numatyta tvarka turėtų būti laikoma priemone, būtina siekiant apsaugoti darbuotojų, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, religijos ir jos išpažinimo laisvę.
- 24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, ar nagrinėjamas nevienodas požiūris gali būti pateisinamas pagal Direktyvos 2000/78 7 straipsnio 1 dalį, nes tai yra pozityvios ir konkrečios priemonės esamiems nepatogumams pašalinti.
- 25 Tiesa, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, jog darbuotojai, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, Austrijos darbo rinkoje iš principo nepatiria struktūrinių nepatogumų. Vis dėlto vertimas juos dirbti per vieną iš svarbiausių jų religijos dienų, nors to nereikalaujama, pavyzdžiui, iš Romos katalikų bažnyčios narių – šios bažnyčios didžiosios šventės yra ne darbo dienos visiems darbuotojams, – gali būti laikomas tokiu nepatogumu, kurį kompensuoti siekiama ARG 7 straipsnio 3 dalimi.
- 26 Galiausiai tuo atveju, jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad nuostata dėl Didžiojo penktadienio, numatyta ARG 7 straipsnio 3 dalyje, pažeidžia Direktyvą 2000/78, kyla klausimas, ar šį pažeidimą turi kompensuoti darbdavio – privačios bendrovės – pareiga suteikti šią švenčių dieną visiems savo darbuotojams, nors Austrijos teisės aktų leidėjas siekė atsižvelgti tik į aiškiai apibrėžtos darbuotojų dalies religiniais sumetimais grindžiamus poreikius, siekdamas apsaugoti darbdavių interesus – pernelyg neišplėsti bendros švenčių dienų sistemos.
- 27 Be to, jei būtų nuspręsta, kad nuostata dėl Didžiojo penktadienio nėra pozityvus veiksmas arba konkreti priemonė, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 7 straipsnio 1 dalį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar dėl to turėtų būti visiškai netaikoma ARG 7 straipsnio 3 dalis, todėl Didįjį penktadienį jokiame darbuotojui negalėtų būti suteikta švenčių diena arba švenčių dienos kompensacija.
- 28 Šiomis sąlygomis *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
  - „1. Ar Sąjungos teisė, visų pirma [Chartijos] 21 straipsnis, siejamas su Direktyvos [2000/78] 1 straipsniu ir 2 straipsnio 2 dalies a punktu, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją esant darbuotojo ir darbdavio, kuriuos sieja privatūs darbo santykiai, ginčui draudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią tik Evangelikų liuteronų, Evangelikų reformatų, Senkatalikų ir Metodistų bažnyčių nariams Didysis penktadienis taip pat yra švenčių diena, kai suteikiamas ne trumpesnis kaip 24 valandų

nepertaukiamas poilsio laikas, o tuo atveju, kai, nepaisant šią švenčių dieną suteikiamo poilsio, darbuotojas [priklausantis vienai iš šių bažnyčių] dirba, be teisės į darbo užmokestį už darbą, kurio nereikalaujama atlikti švenčių dieną, jis turi teisę ir į darbo užmokestį už faktiškai atliktą darbą, o kiti, šioms bažnyčioms nepriklausantys darbuotojai, tokių teisių neturi?

2. Ar Sąjungos teisė, visų pirma [Chartijos] 21 straipsnis, siejamas su Direktyvos [2000/78] 2 straipsnio 5 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad pirmajame klausime nurodytai nacionalinės teisės nuostatai, pagal kurią – palyginti su visu gyventojų skaičiumi ir su Romos katalikų bažnyčiai priklausančia dauguma gyventojų – teisės suteikiamos tik sąlyginai mažai tam tikrų (kitų) bažnyčių narių grupei, ši direktyva nedaro poveikio todėl, kad minėta nuostata yra priemonė, kuri demokratinėje visuomenėje būtina kitų asmenų teisėms ir laisvėms, būtent teisei laisvai išpažinti religiją, apsaugoti?
3. Ar Sąjungos teisė, visų pirma [Chartijos] 21 straipsnis, siejamas su Direktyvos [2000/78] 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad pirmajame klausime nurodyta nacionalinės teisės nuostata yra pirmajame klausime nurodytų bažnyčių narių atžvilgiu pozityvi ir konkreti priemonė, skirta jų visapusiškai lygybei profesinėje srityje užtikrinti, siekiant užkirsti kelią šiems nariams patirti nepatogumų dėl religijos arba juos kompensuoti, ir tai daroma jiems suteikiant tokią pačią teisę išpažinti religiją darbo laiku šiai religijai svarbią švenčių dieną, kuri daugumai darbuotojų suteikiama pagal kitą nacionalinės teisės nuostatą, nes religinių švenčių dienos, susijusios su daugumos darbuotojų išpažįstama religija, apskritai yra nedarbo dienos?

Jei būtų patvirtintas diskriminacijos faktas pagal Direktyvos [2000/78] 2 straipsnio 2 dalies a punktą:

4. Ar Sąjungos teisė, visų pirma [Chartijos] 21 straipsnis, siejamas su Direktyvos [2000/78] 1 straipsniu, 2 straipsnio 2 dalies a punktu ir 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad, kol teisės aktų leidėjas neužtikrino nediskriminuojančios teisinės padėties, privataus sektoriaus darbdavys privalo visiems darbuotojams, neatsižvelgdamas į jų išpažįstamą religiją, suteikti pirmajame klausime apibūdintas teises, kiek tai susiję su Didžiuoju penktadieniu, ar pirmajame klausime apibūdinta nacionalinės teisės nuostata apskritai turi būti netaikoma, taigi pirmajame klausime apibūdintos teisės, kurios suteikiamos dėl Didžiojo penktadienio, negali būti suteikiamos jokiame darbuotojui?“

Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos

- 29 Lenkijos vyriausybė mano, kad pagal SESV 17 straipsnio 1 dalį tai, kad valstybė narė suteikia švenčių dieną, skirtą religinei šventei švęsti, nepatenka į ES teisės taikymo sritį, todėl Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į prejudicinius klausimus, kuriuos jam pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 30 Šiuo klausimu pažymėtina, kad SESV 17 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog Sąjunga gerbia ir nepažeidžia valstybių narių bažnyčių ir religinių asociacijų ar bendruomenių statuso, nustatyto pagal nacionalinę teisę.
- 31 Vis dėlto tokia nuostata nereiškia, kad nevienodas požiūris, įtvirtintas nacionalinės teisės aktuose, kuriais tam tikriems darbuotojams suteikiama švenčių diena religinei šventei švęsti, nepatenka į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį ir kad tokio nevienodo požiūrio atitiktis direktyvai negali būti veiksmingos teisinės kontrolės objektas.
- 32 Iš tikrųjų, pirma, ši SESV 17 straipsnio formuluotė iš esmės atitinka prie Amsterdamo sutarties Baigiamojo akto pridėtos Deklaracijos Nr. 11 dėl bažnytinių ir nereliginių organizacijų statuso formuluotę. Tai, kad Direktyvos 2000/78 24 konstatuojamojoje dalyje pateikta aiški nuoroda į šią deklaraciją, rodo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas tikrai atsižvelgė į šią deklaraciją, priimdamas

nurodytą direktyvą (šiuo klausimu žr. 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 57 punktą ir 2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *IR*, C-68/17, EU:C:2018:696, 48 punktą).

- 33 Antra, žinoma, SESV 17 straipsnyje įtvirtintas Sąjungos neutralitetas valstybėms narėms reglamentuojant santykius su bažnyčiomis ir religinėmis asociacijomis ar bendruomenėmis (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 58 punktą ir 2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *IR*, C-68/17, EU:C:2018:696, 48 punktą). Vis dėlto pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatomis nesiekama reglamentuoti valstybės narės santykio su bažnyčiomis, o tik norima suteikti darbuotojams, tam tikrų bažnyčių nariams, papildomą švenčių dieną, sutampančią su šioms bažnyčioms svarbia religine švente.
- 34 Taigi Lenkijos vyriausybės nurodytas jurisdikcijos nebuvimu grindžiamas prieštaravimas turi būti atmetas.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl trijų pirmųjų klausimų

- 35 Pirmaisiais trimis klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2000/78 1 straipsnį ir 2 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias, pirma, Didysis penktadienis yra švenčių diena tik tiems darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, ir, antra, tik šie darbuotojai turi teisę į švenčių dienos kompensaciją, jei privalo dirbti šią švenčių dieną, įtvirtina tiesioginę diskriminaciją dėl religijos. Jeigu atsakymas būtų teigiamas, jis taip pat klausia, ar šiuose nacionalinės teisės aktuose numatytos priemonės gali būti laikomos būtinomis priemonėmis kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 5 dalį, ar konkrečiomis priemonėmis, skirtomis nepatogumams dėl religijos kompensuoti, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį.
- 36 Pirma, reikia priminti, jog Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje įtvirtinta, kad ja siekiama nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.
- 37 Pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalį „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš šios direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos. Šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies a punkte nurodyta, kad 2 straipsnio 1 dalyje tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš šios direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių, tarp kurių yra religija, su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai, nei esant panašiai situacijai yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu.
- 38 Atsižvelgiant į šį kontekstą, svarbu pirmiausia nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai lemia skirtingą požiūrį į darbuotojus dėl jų religijos.
- 39 Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad pagal ARG 7 straipsnio 3 dalį teisė į švenčių dieną Didįjį penktadienį pripažįstama tik tiems darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai. Vadinas, švenčių dienos kompensacija, kuria pagal ARG 9 straipsnio 5 dalį gali pasinaudoti švenčių dieną turintys dirbti darbuotojai, suteikiama Didįjį penktadienį dirbantiems darbuotojams, tik jeigu jie yra vienos iš šių bažnyčių nariai.

- 40 Taigi pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai įtvirtina skirtingą požiūrį tiesiogiai dėl darbuotojų religijos. Iš tiesų šiame teisės akte naudojamas skiriamasis kriterijus yra tiesiogiai susijęs su darbuotojų priklausymu tam tikrai religijai.
- 41 Toliau reikia nagrinėti, ar toks skirtingas požiūris susijęs su darbuotojų, kurių situacija panaši, kategorijomis.
- 42 Situacijų panašumo reikalavimas, taikomas siekiant nustatyti, ar buvo pažeistas vienodo požiūrio principas, turi būti vertinamas atsižvelgiant į visus šias situacijas apibūdinančius elementus, ypač į nacionalinės teisės aktų, kuriuose nustatytas nagrinėjamas skirtumas, dalyką ir tikslą (šiuo klausimu žr. 2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480, 89 punktą ir 2018 m. birželio 26 d. Sprendimo *MB (Lyties keitimas ir senatvės pensija)*, C-451/16, EU:C:2018:492, 42 punktą).
- 43 Taip pat reikia pabrėžti, kad situacijos nebūtinai turi būti identiškos, o tik panašios, ir šis panašumas turi būti vertinamas į atitinkamą išmoką atsižvelgiant ne bendrai ir abstrakčiai, bet specialiai ir konkrečiai (2017 m. liepos 19 d. Sprendimo *Abercrombie & Fitch Italia*, C-143/16, EU:C:2017:566, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 44 Šiuo atveju pagal ARG 7 straipsnio 3 dalį Didįjį penktadienį suteikiamas nepertraukiamo 24 valandų poilsio laikas tik tiems darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai. Taigi šioje nuostatoje įtvirtintas skirtingas požiūris į šiuos darbuotojus ir kitus darbuotojus skiriant švenčių dieną.
- 45 Šiuo klausimu, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos, Didįjį penktadienį darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, suteikiama 24 valandų poilsio laiką kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos pateisina šios dienos svarba toms religinėms bendruomenėms.
- 46 Vis dėlto, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, Didįjį penktadienį darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, švenčių diena suteikiama ne reikalaujant, kad darbuotojas tą dieną atliktų tam tikrą religinę pareigą, o tik įtvirtinant reikalavimą formaliai priklausyti vienai iš šių bažnyčių. Todėl šis darbuotojas gali laisvai pasirinkti, kaip praleisti laiką šią švenčių dieną, pavyzdžiui, ją skirti poilsiui ar laisvalaikiui.
- 47 Šiuo atžvilgiu tokio darbuotojo situacija nesiskiria nuo kitų darbuotojų, norinčių Didįjį penktadienį turėti laiko poilsiui ar laisvalaikiui, tačiau negalinčių pasinaudoti atitinkama švenčių diena, situacijos.
- 48 Be to, iš kartu aiškinamų ARG 7 straipsnio 3 dalies ir 9 straipsnio 5 dalies matyti, kad tik darbuotojai, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, gali gauti švenčių dienos kompensaciją, jei dirba Didįjį penktadienį.
- 49 Atsižvelgdamas į finansinį išmokos, lemiančios skirtingą požiūrį, pobūdį ir į glaudų ryšį tarp šios išmokos ir švenčių dienos Didįjį penktadienį suteikimo, taip pat konstatuotina, kad, kiek tai susiję su tokios finansinės išmokos skyrimu, darbuotojų, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, situacija yra panaši į visų kitų darbuotojų situaciją, nesvarbu, ar jie išpažįsta religiją, ar ne.
- 50 Iš tiesų, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos, ši kompensacija darbuotojui, kuris yra vienos iš minėtų bažnyčių narys ir turi dirbti Didįjį penktadienį, skiriama, jei šis darbuotojas formaliai priklauso vienai iš šių bažnyčių. Taigi darbuotojas turi teisę į tokią kompensaciją, net jeigu būtų dirbęs Didįjį penktadienį, nejausdamas pareigos ar poreikio švęsti šią religinę šventę. Todėl jo situacija nesiskiria nuo kitų darbuotojų, kurie dirbo Didįjį penktadienį, tačiau neturi teisės į tokią kompensaciją, situacijos.

- 51 Darytina išvada, kad dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų panašios situacijos dėl religijos vertinamos skirtingai. Taigi jais įtvirtinama tiesioginė diskriminacija dėl religijos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies a punktą.
- 52 Antra, reikia nustatyti, ar tokia tiesioginė diskriminacija gali būti pateisinama remiantis Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalimi arba šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalimi.
- 53 Viena vertus, pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį ši direktyva nepažeidžia priemonių, numatytų nacionalinės teisės aktuose, kurios demokratinėse visuomenėse yra būtinos visuomenės saugumui, viešajai tvarkai palaikyti ir kriminalinių nusikaltimų prevencijai, kitų asmenų sveikatos, teisių ir laisvių apsaugai.
- 54 Priimdamas šią nuostatą Sąjungos teisės aktų leidėjas užimtumo ir profesinėje srityje siekė užkirsti kelią vienodo požiūrio principo ir būtinybės užtikrinti viešąją tvarką, saugumą ir sveikatą, kriminalinių nusikaltimų prevenciją bei demokratinėms visuomenėms veikti būtinų asmenų teisių ir laisvių apsaugą konfliktui ir jį išspręsti. Šis teisės aktų leidėjas nusprendė, kad tam tikrais Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalyje išvardytais atvejais pagal ją įgyvendinami principai netaikytini priemonėms, kuriose įtvirtinamas viena iš šios direktyvos 1 straipsnyje numatytų priešasčių pagrįstas skirtingas požiūris, tačiau tik jei šios priemonės yra „būtinose“ numatytiems tikslams pasiekti (2011 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Prigge ir kt.*, C-447/09, EU:C:2011:573, 55 punktas).
- 55 Be to, kadangi minėto 2 straipsnio 5 dalyje įtvirtinama nuostata, leidžianti nukrypti nuo diskriminacijos draudimo principo, ji turi būti aiškinama siaurai. Šioje nuostatoje vartojamos formuluotės taip pat verčia laikytis tokio požiūrio (2011 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Prigge ir kt.*, C-447/09, EU:C:2011:573, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 56 Nagrinėjamu atveju reikia pažymėti, pirma, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos priemonės, būtent – pripažinti Didįjį penktadienį švenčių diena darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, taip pat suteikti šiems darbuotojams švenčių dienos kompensaciją, jeigu jie privalo dirbti šią švenčių dieną suteiktu poilsio laiku, yra numatytos nacionalinės teisės aktuose, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį.
- 57 Antra, kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, Didžiojo penktadienio pripažinimu švenčių diena siekiama atsižvelgti į ypatingą su šia diena susijusių religinių apeigų svarbą šių bažnyčių nariams.
- 58 Neginčijama, kad religijos laisvė yra viena iš pagrindinių Sąjungos teisėje pripažįstamų teisių ir laisvių, o sąvoka „religija“ turi būti suprantama kaip apimanti ne tik *forum internum*, t. y. religijos ar tikėjimo turėjimą, bet ir *forum externum*, t. y. religijos ar tikėjimo viešą išpažinimą ir skelbimą (šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, 28 punktą ir 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo *Bougnaoui ir ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204, 30 punktą). Vadinas, Austrijos teisės aktų leidėjo siekiamas tikslas yra vienas iš Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalyje išvardytų tikslų.
- 59 Trečia, dar turi būti nustatyta, ar šios priemonės yra būtinos siekiant apsaugoti nagrinėjamų darbuotojų religijos laisvę.
- 60 Šiuo klausimu reikia konstatuoti, kad, kaip per Teisingumo Teismo posėdį patvirtino Austrijos vyriausybė, į darbuotojų, kurie nepriklauso ARG nurodytoms bažnyčioms, galimybę švęsti religinę šventę, nesutampančią su viena iš ARG 7 straipsnio 2 dalyje išvardytų švenčių dienų, Austrijos teisėje atsižvelgiama ne suteikiant papildomą švenčių dieną, o iš esmės numatant darbdavių rūpestingumo pareigą darbuotojų atžvilgiu, pagal kurią pastariesiems prireikus gali būti suteikta teisė nebūti darbe tiek laiko, kiek būtina tam tikroms religinėms apeigoms atlikti.

- 61 Vadinasi, nacionalinės priemonės, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, negali būti laikomos būtinomis siekiant apsaugoti religijos laisvę, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 5 dalį.
- 62 Kita vertus, reikia patikrinti, ar tokios nuostatos, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, gali būti pateisinamos pagal Direktyvos 2000/78 7 straipsnio 1 dalį.
- 63 Iš šios nuostatos matyti, kad, siekiant užtikrinti visapusišką lygybę profesinėje srityje, vienodo požiūrio principas netrukdo valstybėms narėms toliau taikyti arba imtis konkrečių priemonių, skirtų nepatogumams dėl kurios nors iš minėtos direktyvos 1 straipsnyje nurodytų priežasčių kompensuoti ir užkirsti jiems kelią.
- 64 Pagal Direktyvos 2000/78 7 straipsnio 1 dalį siekiama konkrečiau ir riboto tikslo leisti taikyti priemones, kurios atrodo diskriminacinės, tačiau iš tikrųjų turi pašalinti ar sumažinti socialiniame gyvenime galinčią egzistuoti faktinę nelygybę (pagal analogiją žr. 2010 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *Roca Álvarez*, C-104/09, EU:C:2010:561, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 65 Be to, nustatant bet kurios asmens teisės, pavyzdžiui, vienodo požiūrio, išimties apimtį, reikia paisyti proporcingumo principo, pagal kurį reikalaujama, kad išimtys neviršytų to, kas tinkama ir būtina numatytam tikslui pasiekti, ribų ir kad vienodo požiūrio principas būtų kuo labiau suderinamas su taip siekiamo tikslo reikalavimais (šiuo klausimu žr. 2002 m. kovo 19 d. Sprendimo *Lommers*, C-476/99, EU:C:2002:183, 39 punktą).
- 66 Nagrinėjamu atveju pažymėtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai negali būti laikomi nustatančiais, laikantis proporcingumo principo ir kuo labiau – lygybės principo, konkretios priemonės, skirtas profesinės veiklos nepatogumams kompensuoti, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 7 straipsnio 1 dalį, ir nėra reikalo nustatyti, ar tai, kad Didžiojo penktadienio – vienos svarbiausių religijos, kuriai priklauso darbuotojai, vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, dienų, nėra tarp šio įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje išvardytų švenčių dienų, reiškia tokius „nepatogumus“.
- 67 Iš tikrųjų, kaip buvo nurodyta šio sprendimo 60 punkte, pagrindinėje byloje nagrinėjamos nuostatose Didįjį penktadienį suteikiamas 24 valandų poilsis darbuotojams, kurie yra vienos iš ARG nurodytų bažnyčių nariai, o kiti darbuotojai, priklausantys kitoms religijoms, kurių svarbios šventės nesutampa su ARG 7 straipsnio 2 dalyje numatytais švenčių dienomis, iš esmės gali neatvykti į darbą, kad galėtų atlikti su šiomis šventėmis susijusias religines apeigas, tik gavę jų darbdavio, vadovaujantis rūpestingumo pareiga, suteiktą leidimą.
- 68 Vadinasi, pagrindinėje byloje nagrinėjamos priemonės viršija tai, kas būtina siekiant kompensuoti tokį tariamą nepatogumą, ir įtvirtina skirtingą požiūrį į darbuotojus, turinčius panašias religines pareigas, kuris neužtikrina, kad būtų kuo labiau paisoma lygybės principo.
- 69 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmuosius tris klausimus reikia atsakyti taip:
- Direktyvos 2000/78 1 straipsnį ir 2 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias, pirma, Didysis penktadienis yra švenčių diena tik tiems darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, ir, antra, tik šie darbuotojai turi teisę į švenčių dienos kompensaciją, jei privalo dirbti šią švenčių dieną, įtvirtina tiesioginę diskriminaciją dėl religijos, ir
  - šiuose nacionalinės teisės aktuose numatytos priemonės negali būti laikomos nei būtinomis priemonėmis kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 5 dalį, nei konkrečiomis priemonėmis, skirtomis nepatogumams dėl religijos kompensuoti, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį.

Dėl ketvirtąjį klausimą

- 70 Ketvirtąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad kol atitinkama valstybė narė, siekdama atkurti vienodą požiūrį, pakeis savo teisės aktus, pagal kuriuos Didįjį penktadienį švenčių diena suteikiama tik darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, privatus darbdavys, kuriam taikomi šie teisės aktai, turi pareigą švenčių dieną Didįjį penktadienį suteikti ir kitiems savo darbuotojams, taigi, pripažinti jų teisę į švenčių dienos kompensaciją, jeigu jie turi dirbti tokią dieną.
- 71 Iš atsakymo į pirmuosius tris klausimus matyti, kad Direktyva 2000/78 turi būti aiškinama kaip draudžianti skirtingą požiūrį dėl religijos, koks įtvirtintas pagrindinėje byloje nagrinėjamose nuostatose.
- 72 Vis dėlto reikia pažymėti, pirma, kad, vadovaujantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, direktyva pati savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui ir dėl to ja iš esmės negalima remtis prieš tokį asmenį. Iš tiesų išplėsti galimybę remtis neperkelta arba netinkamai perkelta direktyva į santykių tarp privačių asmenų sritį reikėtų pripažinti, kad Sąjunga turi teisę nustatyti privatiems asmenims nedelsiant įsigaliojančius įpareigojimus, nors tokią kompetenciją ji turi tik tais atvejais, kai yra įgaliota priimti reglamentus (2018 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Bauer ir Willmeroth*, C-569/16 ir C-570/16, EU:C:2018:871, 76 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 73 Taigi, direktyva negali būti remiamasi esant privačių asmenų ginčui, siekiant netaikyti šiai direktyvai prieštaraujančių valstybės narės teisės normų (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, 44 punktą).
- 74 Vis dėlto reikia pažymėti, antra, kad nacionaliniai teismai, atsižvelgdami į visas nacionalinės teisės normas ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus, turi nuspręsti, ar ir koku mastu nacionalinės teisės nuostata gali būti aiškinama taip, kad atitiktų Direktyvą 2000/78 ir nebūtų aiškinama *contra legem* (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 71 punktą ir 2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *IR*, C-68/17, EU:C:2018:696, 63 punktą).
- 75 Tuo atveju, jeigu, kaip, atrodo, matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negalėtų nagrinėjamose nuostatose aiškinti taip, kad ji atitiktų direktyvą, reikia pažymėti, trečia, kad pačioje Direktyvoje 2000/78 neįtvirtintas vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje principas, kildinamas iš įvairių tarptautinės teisės dokumentų ir valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, o vienintelis jos tikslas – šiose srityse nustatyti bendruosius kovos su diskriminacija dėl įvairių pagrindų, tarp kurių yra religija ar įsitikinimai, pagrindus, kaip matyti iš jos 1 straipsnio pavadinimo (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 75 punktą ir 2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *IR*, C-68/17, EU:C:2018:696, 67 punktą).
- 76 Bet kokios diskriminacijos dėl religijos ar įsitikinimų draudimas yra privalomas kaip bendrasis Sąjungos teisės principas. Vien šio Chartijos 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo pakanka, kad privatiems asmenims būtų suteikta teisė, kuria galima remtis į Sąjungos teisės taikymo sritį patenkančiuose jų ginčiuose (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 76 punktą).
- 77 Atsižvelgiant į Chartijos 21 straipsnio privalomąjį poveikį, ši nuostata iš esmės nesiskiria nuo įvairių Steigimo sutarčių nuostatų, kuriomis draudžiama diskriminacija dėl įvairių pagrindų, net jei tokia diskriminacija kyla iš privačių asmenų sudarytų sutarčių (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 77 punktą).
- 78 Taigi, jei nacionalinių nuostatų nebūtų galima aiškinti taip, kad jos atitiktų Direktyvą 2000/78, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dėlto privalėtų užtikrinti pagal Chartijos 21 straipsnį darbuotojams suteikiamą teisinę apsaugą ir visišką šio straipsnio veiksmingumą.

- 79 Ketvirta, reikia pažymėti, kad pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, jeigu konstatuojama Sąjungos teisei prieštaraujanti diskriminacija ir kol nepriimtos priemonės vienodam požiūriui atkurti, lygybės principo laikymasis gali būti užtikrintas tik suteikiant nepalankioje padėtyje esančių asmenų kategorijai tas pačias lengvatas, kokios suteikiamos asmenims, priklausantiems privilegijuotai kategorijai. Nepalankioje padėtyje esantys asmenys taip turi būti perkelti į tokią pačią padėtį, kokioje yra asmenys, kurie naudojami atitinkama lengvata (2017 m. kovo 9 d. Sprendimo *Milkova*, C-406/15, EU:C:2017:198, 66 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 80 Tokiu atveju nacionalinis teismas neturi taikyti jokios diskriminuojančios nacionalinės nuostatos ir neprivalo prašyti ar laukti, kad įstatymų leidėjas ją pirma panaikintų, ir nepalankioje padėtyje esančios grupės nariams privalo taikyti tą pačią tvarką, kokia taikoma kitos kategorijos asmenims. Tokia pareiga jam tenka, neatsižvelgiant į tai, ar nacionalinės teisės nuostatos suteikia jam tokią kompetenciją (2017 m. kovo 9 d. Sprendimo *Milkova*, C-406/15, EU:C:2017:198, 67 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 81 Vis dėlto toks sprendimas gali būti taikomas tik tuomet, jei yra tinkama atskaitos sistema (2017 m. kovo 9 d. Sprendimo *Milkova*, C-406/15, EU:C:2017:198, 68 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 82 Taip yra pagrindinėje byloje, nes ARG nurodytų bažnyčių nariams taikoma tvarka, jeigu teisingai netaikoma Sąjungos teisė, lieka vienintelė galiojanti atskaitos sistema.
- 83 Taigi, kol nacionalinės teisės aktų leidėjas priims vienodą požiūrį atkuriančias priemones, darbdaviai privalo užtikrinti, kad požiūris į vienai iš šių bažnyčių nepriklausančius darbuotojus būtų toks pat, koks pagrindinėje byloje nagrinėjamomis nuostatomis numatytas dėl darbuotojų, priklausančių vienai iš šių bažnyčių.
- 84 Šiuo klausimu reikia pažymėti, jog iš atitinkamų nacionalinės teisės aktų matyti, kad pastarieji darbuotojai privalo pranešti darbdaviui apie savo priklausymą vienai iš ARG nurodytų bažnyčių, kad šis galėtų numatyti jų neatvykimą į darbą Didįjį penktadienį.
- 85 Vadinas, kol teisės aktai nėra suderinti, pagal Chartijos 21 straipsnį darbdavys privalo pripažinti nė vienai iš šių bažnyčių nepriklausantiems darbuotojams teisę į švenčių dieną Didįjį penktadienį, su sąlyga, kad šie darbuotojai iki tos dienos pranešė savo darbdaviui apie savo pageidavimą nedirbti tą dieną.
- 86 Tai taip pat reiškia, kad darbuotojas, kuris nepriklauso nė vienai iš ARG nurodytų bažnyčių, turi teisę į tai, kad darbdavys sumokėtų ARG 9 straipsnio 5 dalyje numatytą kompensaciją, jeigu atsisakė patenkinti darbuotojo prašymą nedirbti tą dieną.
- 87 Penkta, primintina, kad darbdaviams nustatyti įpareigojimai, kaip priminta šio sprendimo 85 ir 86 punktuose, galioja, kol nacionalinės teisės aktų leidėjas priims vienodą požiūrį atkuriančias priemones.
- 88 Iš tiesų, nors pagal Direktyvos 2000/78 16 straipsnį valstybės narės privalo panaikinti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie prieštarauja vienodo požiūrio principui, šiame straipsnyje jos neįpareigojamos imtis tam tikrų priemonių diskriminacijos draudimo pažeidimo atveju; joms paliekama laisvė pasirinkti iš įvairių galimybių, tinkamų šiame straipsnyje nustatytam tikslui pasiekti, geriausia, atsižvelgiant į galimas skirtingas situacijas (šiuo klausimu žr. 2018 m. kovo 14 d. Sprendimo *Stollwitzer*, C-482/16, EU:C:2018:180, 28 ir 30 punktus).
- 89 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Chartijos 21 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad kol atitinkama valstybė narė, siekdama atkurti vienodą požiūrį, pakeis savo teisės aktus, pagal kuriuos Didįjį penktadienį švenčių diena suteikiama tik darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, privatus darbdavys, kuriam taikomi šie teisės aktai, turi pareigą švenčių

dieną Didįjį penktadienį suteikti ir kitiems savo darbuotojams, su sąlyga, kad tie darbuotojai iš anksto darbdavio paprašė leisti nedirbti šią dieną, ir atitinkamai pripažinti jų teisę į švenčių dienos kompensaciją, jeigu darbdavys atsisakė tenkinti tokį prašymą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- ⁹⁰ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti tas teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 1 straipsnį ir 2 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias, pirma, Didysis penktadienis yra švenčių diena tik tiems darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, ir, antra, tik šie darbuotojai turi teisę į papildomą kompensaciją prie jų už darbą šią dieną gaunamo darbo užmokesčio, jei privalo dirbti šią švenčių dieną, įtvirtina tiesioginę diskriminaciją dėl religijos.**

Šiuose nacionalinės teisės aktuose numatytos priemonės negali būti laikomos nei būtinomis priemonėmis kitų asmenų teisių ir laisvių apsaugai, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 5 dalį, nei konkrečiomis priemonėmis, skirtomis nepatogumams dėl religijos kompensuoti, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalį.

- 2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad kol atitinkama valstybė narė, siekdama atkurti vienodą požiūrį, pakeis savo teisės aktus, pagal kuriuos Didįjį penktadienį švenčių diena suteikiama tik darbuotojams, kurie yra tam tikrų krikščionių bažnyčių nariai, privatus darbdavys, kuriam taikomi šie teisės aktai, turi pareigą švenčių dieną Didįjį penktadienį suteikti ir kitiems savo darbuotojams, su sąlyga, kad tie darbuotojai iš anksto darbdavio paprašė leisti nedirbti šią dieną, ir atitinkamai pripažinti jų teisę į papildomą kompensaciją prie jų už darbą šią dieną gaunamo darbo užmokesčio, jeigu darbdavys atsisakė tenkinti tokį prašymą.**

Parašai.